

Twee Hoogleedse lindes beschermd als monument

Dit voorjaar heeft Geert Bourgeois, op dat ogenblik nog de minister verantwoordelijk voor onroerend erfgoed, zeven bomen als monument beschermd. Naast de Kwartjesboom uit Riemst (*) en een knotes uit Herstappe, werden er 5 etagebomen beschermd. Deze staan in Mendonk (Gent), Nukerke (Maarkedal **) en Olen, maar je vindt ook twee exemplaren in Hooglede.

Een etageboom is een lindeboom waarbij een bijzondere snoeitechniek wordt toegepast: alle gesteltakken (= hoofdtakken van de boom) worden in meerdere horizontale vlakken geleid. Tussen deze etages zien we dan in de lengte een kale stam. In principe worden de loten, die zich op de gesteltakken ontwikkelen, jaarlijks teruggezet. Je zou het een beetje kunnen vergelijken met een bruidstaart in etages, of een 'etagère bonbonnière'. Soms ondersteunt een draagconstructie de eerste etage.

Dat het bijna uitsluitend lindebomen zijn die in etagevorm geleid en gesnoeid worden, is niet verwonderlijk. Deze bomen verdragen dit erg goed. Daarnaast

wordt de linde vermoedelijk al sinds het begin van de ijzertijd, van ca. 800 voor Christus, als een heilige boom beschouwd.

Bij de Germanen was de linde gewijd aan Freya, de godin van liefde, gerechtigheid, huiselijk geluk en vruchtbaarheid. Daarom werd er in haar schaduw recht gesproken, vonnissen geveld en vergaderd. Ook na de intrede van het Christendom bleef de linde zijn status behouden en werd hij veelvuldig bij kapellen, kerkhoven en vierscharen aangeplant.

Voor het leiden en snoeien van lindes als etagebomen gaan de aanwijzingen terug tot in de middeleeuwen. Op enkele kunstwerken van toen zijn ze te zien: in verluchte manuscripten en in schilderijen van de Bruegels en hun tijdgenoten vind je er afbeeldingen van. Daarnaast zijn ze ook dikwijls op kaarten aangeduid. Een voorbeeld daarvan is de 16de-eeuwse kaart van François Horenbault van de gronden van het bisdom van Gent. Op deze met de hand getekende en ingekleurde kaart zijn meerdere etagebomen te zien, waaronder de etagelinde

bij het Groot Hof in Mendonk die nu beschermd werd.

Door deze snoeitechniek bouw je een brede kroon op, die maximaal bescherming biedt tegen weersinvloeden als hagel, regen en zon. Altijd handig om lastdieren een beschut plekje te bezorgen, of wanneer je een feest organiseert. Deze bomen worden dan ook feestbomen genoemd, omdat ze tijdens dorpsfeesten vaak het middelpunt van de festiviteiten waren.

In Vlaanderen zijn etagebomen zeldzaam. Vandaag vind je er nog 23. Ze zijn ook niet uniek voor onze regio. Deze snoevorm is een gebruik dat vanuit heel Europa gekend is, maar dat vooral in Centraal-Europa toegepast werd. In Duitsland vind je bijvoorbeeld Tanzlinden, etagelinden waarin of waaronder de dorpsgemeenschap kan dansen. Lindes die men puur omwille van het esthetische aspect in meerdere etages snoeit, worden daar Stufenlinden genoemd.

De bomen die ons nog resten zijn meestal zeer oude exemplaren, uit de

Links: detail met etagelinde uit het schilderij 'Een opvoering van de klucht 'Een cluyte van Plaeyerwater' op een Vlaamse kermis' van Pieter Balten (ca. 1527 - 1584).

Afbeelding: www.rijksmuseum.nl

Rechts: ongedateerde postkaart van de etagelinde bij herberg Sint-Sebastiaan in Olen. Afbeelding: www.geneanet.org

zestiende of zeventiende eeuw. Hun leeftijd is echter moeilijk te bepalen omdat de diktegroei beïnvloed kan worden door het historische beheer ervan. Maar het zijn hoe dan ook veteranenbomen, bomen die zich omwille van hun leeftijd in een langzame aftakelingsfase bevinden.

Ze worden gekenmerkt door een grote stamomtrek, door de aanwezigheid van holtes in de stam of in de takken, door dood hout in de kruin en door spleten of loslatende delen in de schors. Dit maakt hen tot een unieke habitat voor een aantal zeldzame soorten. Door hun omvang en vermoedelijk hoge leeftijd bezitten deze bomen ook een uitgesproken genetische waarde als vertegenwoordiger van een bijzondere variëteit. Monitoring en een gepast beheer van deze bomen kan hun levensverwachting wel nog vergroten.

Een van de twee beschermde Hoogleedse bomen, een zomerlinde (*Tilia platyphyllos*), staat op een voormalig hoeveerf in de Hillemlenstraat in Hooglede. Deze oorspronkelijk als etageboom gesnoeide linde, of een voorganger ervan, staat al vermeld op een zeventiende-eeuwse kaart van de Heerlijkheid van Volmerbeke. Vlakbij de boom staat de veldkapel Onze-Lieve-Vrouw Troost ter Nood uit 1838. De kapel en een op stam gezette hulst op de hoek van het hoeve-erf markeren het vroegere voet-

Daan Vandekerkhove, bestuurslid van Natuurpunt Kern Groot-Staden, samen met Marlies Cool en hun kinderen Tuur en Sam, bij de beschermde linde in hun tuin. Alhoewel de laatste snoeibeurt vermoedelijk te situeren rond is WO II, kan je nog mooi de etagestructuur met twee verdiepingen herkennen.

Foto: Stefaan Beel.

INTELLIGENT WONEN BVBA
 STATIESTRAAT 63 - LICHTERVELDE
 0475 346 737 - WWW.INTELLIGENTWONEN.BE

ALGEMENE ELEKTRICITEITSWERKEN + ZONNEPANELEN IN WONINGBOUW EN KMO
 ONTWERP • INSTALLATIE • SERVICE

brochures
 folders
 boeken
 doosjes

lowyck
 producent van drukwerk

pad naar het molenerf aan de Amersveldestraat.

De boom had in 2017 een stamomtrek van 454 cm op 1,3 m hoogte. En aangezien de regelmatige snoei van etagebomen een vertragende invloed heeft op de diktegroei, mogen we uitgaan van een leeftijd van meer dan 300 jaar. De laatste snoeibeurt is vermoedelijk te situeren rond WO II.

Ondanks die leeftijd en het wegvallen van het onderhoud verkeert de boom nog in een redelijke staat. Dat werd ook bevestigd door elektrische weerstandtomografie en geluidstomografie. Hoewel er geen holtes in de stam zijn te zien, is er toch een aantasting door een lak- of tonderzwam (*Ganoderma sp.*) zichtbaar.

De tweede boom, ook een zomerlinde, staat op het voormalige molenerf van de verdwenen Hillemlen in de Amersveldestraat. De herberg, stellingmolen en stoommaalderij die hier ooit stonden, werden in 1918 vernield tijdens het bevrijdingsoffensief van de Eerste Wereldoorlog.

De boom staat dicht bij het grensgebied van de gemeenten Hooglede, Handzame, Kortemark en Staden. Door overlevering van de plaatsnaam 'Vierschaar' vermoeden we dat op in de omgeving van de vroegere Hillemlen recht is gesproken, mogelijk aan of rond de boom. Deze linde kan dus ook een gerechtsboom zijn. De boom is vermoedelijk aangeplant in de tweede helft van de achttiende eeuw en heeft nog kenmerken van een etageboom, maar heeft geen doorgaande stam meer.

Hopelijk gaan deze hoogbejaarde bomen nog een lange tijd mee. Dan kunnen wij er heerlijk van genieten, en even stilstaan bij de wonderlijke geschiedenis van deze oude reuzen.

Daan Vandekerckhove & Peter Lemmens

In het bekende *Cruydeboek* van Rembert Dodoens (29 juni 1517 of 1518 - 10 maart 1585), dat verscheen in 1554 en werd heruitgegeven tot 1644, wordt een fraaie getuigenis opgehangen over het landelijk belang van de linde:

“Desen boom schijnt hier te lande altijd in groote achtige geweest te zijn / misschien om sijn behaeghelijcke groente ende fraeyen standt: soo datmen in alle vrijheden / stedekens ende dorpen van Nederlandt / in sonderheyt van Vlaenderen / alle kooppen / tsamenverdragingen ende verbonden onder de Linden plagh te doen. En de heeren van den lande pleghen altijd een van alle de Linden te behouden; onder de welcke sy hunne proclamatie / publicatie oft geboden uyt deden roepen ende verkondighen; al was die niet alleen bladeloos / maer bijnae tackeloos gheworden...”

Bron: www.leesmaar.nl

(*) De Kwartjesboom uit Riemst is een winterlinde (*Tilia cordata*) die werd gebruikt als spijkerboom, een oud volksgebruik met heidense roots. Om verlost te worden van tandpijn legde men een spijker bij de pijnlijke tand, en daarmee nagelde men dan een muntje met een centraal gaatje tegen de boom. Men geloofde dat de pijn dan op de boom

overging. Meestal gebeurde dit 's nachts, wanneer men door tandpijn niet kon slapen. Doordat er vooral muntstukken van 25 centiemmen oftewel kwartjes werden gebruikt, werd de boom in de volksmond 'de Kwartjesboom' genoemd.

(**) Deze boom overleefde de storm van 7 juni 2019 jammer genoeg niet.